

Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний університет внутрішніх справ

ШАБЛИСТИЙ ВОЛОДИМИР ВІКТОРОВИЧ

УДК 343.211

**ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ**

12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Харків – 2016

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий консультант –

доктор юридичних наук, професор
Литвинов Олексій Миколайович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, завідувач кафедри
кримінального права та кримінології
факультету № 1;

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної
академії правових наук України
Стрельцов Євген Львович,
Південний регіональний центр
Національної академії правових наук
України, вчений секретар;

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної
академії правових наук України
Грищук Віктор Климівич,
Львівський державний університет
внутрішніх справ, декан юридичного
факультету;

доктор юридичних наук, професор
Берзін Павло Сергійович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, професор
кафедри кримінального права та
кримінології юридичного факультету.

Захист відбудеться 8 квітня 2016 року о 09.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.03 у Харківському національному університеті внутрішніх справ (61080, м. Харків, пр-т Льва Ландау, 27).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ (61080, м. Харків, пр-т Льва Ландау, 27).

Автореферат розісланий 4 березня 2016 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Д. Ю. Кондратов

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Конституція України у ст. 3 проголошує безпеку людини однією з найвищих соціальних цінностей в державі. Положення Основного Закону, будучи нормами прямої дії, реалізуються у чинному законодавстві, особливе місце у якому належить Кримінальному кодексу (далі – КК) України. Така особливість зумовлена тим, що у ньому передбачено правове забезпечення охорони проголошених у Конституції та інших законах цінностей.

Можливість користуватися правами і свободами людини і громадянина забезпечується, в першу чергу, відповідними обов'язками та готовністю нести відповідальність. Своєрідним предикатом, невід'ємною передумовою такої можливості є притаманне кожній людині прагнення жити в безпеці. При чому для цього прагнення завжди були і будуть характерні егоїстичні прояви – власна, особиста безпека, безпека рідних та близьких. Звичайно, без безпеки суспільства та держави навряд чи можна говорити про безпеку індивіда. Разом з тим, лише зараз усі всерйоз заговорили про правильність та давно назрілу необхідність нормативно-правового закріплення трансформації тріади найважливіших цінностей «держава–суспільство–людина» до діаметрально протилежної – «людина–суспільство–держава».

Держава ні за яких умов не повинна ставити свої інтереси вище інтересів людини: населення є ключовим обов'язковим компонентом будь-якого суспільного утворення. В основі політичної (управлінської) системи суспільства публічний інтерес завжди превалював над приватним, що не могло не відобразитися на наукових дослідженнях.

На початку ХХІ століття, яке названо епохою інформаційного суспільства із максимально швидким розвитком глобалізаційних процесів, кримінальне право, охороняючи найважливіші суспільні відносини, просто не може стояти осторонь цих змін, залишаючись при цьому незмінним. Фактично відбувається пошук оптимальної системи співвідношення стабільності та динамізму при значній перевазі останнього. Кожна наступна правляча еліта намагається вирішити гострі соціально-економічні проблеми засобами кримінальної репресії, найсвіжішим прикладом чого є законодавчі ініціативи щодо посилення відповідальності за військові злочини.

У вітчизняній кримінально-правовій науці фундаторами дослідження проблеми забезпечення безпеки в усіх значеннях є В. І. Борисов, О. М. Костенко, М. І. Панов, В. Я. Тацій та В. П. Тихий.

Методологічним підґрунтям для підготовки дисертаційної роботи та обґрунтування її результатів стали наукові праці українських вчених: П. П. Андрушка, М. І. Бажанова, О. М. Бандурки, Ю. В. Бауліна, В. С. Батиргарєєвої, І. Г. Богатирьова, В. М. Бурдіна, С. Б. Гавриша, В. О. Глушкова, В. К. Грищука, Н. О. Гуторової, Л. М. Демидової, С. Ф. Денисова, Т. А. Денисової, О. М. Джужи, О. О. Дудорова, О. О. Житного, В. П. Ємельянова, В. М. Карчевського, О. В. Козаченка, М. Й. Коржанського, В. М. Куца, О. М. Литвака, О. М. Литвинова, С. Я. Лихової, В. К. Матвійчука, П. С. Матишевського, М. І. Мельника, В. А. Мисливого, А. А. Музики,

В. О. Навроцького, Ю. В. Нікітіна, А. М. Орлеана, В. І. Осадчого, Є. О. Письменського, А. В. Савченка, В. В. Сташиса, Є. Л. Стрельцова, В. М. Трубникова, В. О. Тулякова, В. І. Тютюгіна, Є. В. Фесенка, П. Л. Фріса, М. І. Хавронюка, П. В. Хряпінського, Г. В. Чеботарьової, С. С. Яценка та багатьох інших.

Зарубіжна наука у цій тематиці представлена роботами П.-А. Альбрехта, М. М. Бабаєва, О. М. Бібіка, О. І. Бойка, Г. М. Борзенкова, С. В. Бородіна, Я. І. Гілінського, В. С. Комісарова, Н. Ф. Кузнецової, Н. О. Лопашенко, В. В. Лунєєва, А. В. Наумова, А. А. Піонтковського (сина), В. О. Плешакова, А. А. Тер-Акопова, С. Філіппа, Д. А. Шестакова, М. В. Щедріна та ін.

Однак, не зважаючи на теоретичну і практичну значущість досліджень зазначених вчених, спеціального дослідження потребує розробка кримінально-правового забезпечення саме безпеки людини, оскільки абсолютна більшість всіх праць оперує безпекою держави, тобто роботи є державоцентристськими. Складність такого дослідження полягає в тому, що з 2014 року для України гострою є проблема забезпечення безпеки у широкому значенні цього слова та нівелювання безпеки окремо взятої людини. Все вищезазначене обумовило вибір теми, мети, задач, об'єкта і предмета даної наукової розробки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана на кафедрі кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ відповідно до: Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011–2015 рр., затверджених Постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 24.09.2010 р. № 14-10; Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 рр. (пп. 3.5, 5.2, 5.1, 6.15, 7.24, 8.9, 8.13), затвердженого наказом МВС України від 16.03.2015 р. № 275; пункту 3.3 Плану проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ на 2015 рік, схваленого вченою радою цього навчального закладу (протокол № 4 від 24.12.2014 р.). Дослідження узгоджується з Концепцією реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 р., схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 р. № 1209-р; Концепцією реформування кримінальної юстиції України, затвердженою Указом Президента України від 08.04.2008 р. № 311/2008 та рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 06.05.2015 р. «Про заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю в Україні», введеного в дію Указом Президента України від 16.06.2015 р. № 341/2015.

Тема дисертації затверджена вченою радою Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (протокол № 4 від 27.12.2013 р.).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є нове вирішення теоретико-прикладних проблем належного кримінально-правового забезпечення безпеки людини в Україні, розробка основних напрямів вдосконалення чинного законодавства та практики його застосування.

Для досягнення зазначеної мети поставлені та вирішені такі задачі:

– розглянути методологічні основи проблеми забезпечення безпеки людини

шляхом критичної оцінки міжнародних і національних аспектів концепції безпеки та місця людини в ній;

- дослідити безпеку людини як передумову реалізації прав і свобод людини і громадянина та гарантії виконання обов'язків;
- встановити взаємозв'язок безпеки людини і реформування кримінальної юстиції України;
- надати критичну оцінку суспільній небезпеці (небезпечності) у кримінальному праві та законодавстві, а також поняттям «злочин» і «кримінальний проступок»;
- охарактеризувати поняття й види принципів кримінального права України у контексті кримінально-правового забезпечення безпеки людини;
- визначити загальне поняття принципу гуманізму та його відображення у кримінальному праві;
- дослідити принцип винної відповідальності та суб'єктивне ставлення у вину;
- визначити поняття і види безпеки людини як кримінально-правової категорії;
- охарактеризувати кримінально-правове значення видів безпеки людини;
- встановити подібні та відмінні норми кримінально-правового забезпечення безпеки людини в міжнародному кримінальному праві, зарубіжному кримінальному законодавстві та національному, висунути пропозиції щодо їх гармонізації;
- визначити поняття, види та зміст завдань і функцій кримінального права та їх відображення у кримінальному законодавстві;
- запропонувати шляхи усунення дисгармонії між функціональним призначенням кримінального права та кримінального законодавства;
- з урахуванням сучасних досягнень кримінально-правової науки розробити пропозиції, спрямовані на вдосконалення законодавства і практики його застосування в частині забезпечення безпеки людини.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері правового забезпечення безпеки людини, суспільства, держави та людства.

Предмет дослідження – теоретико-прикладні засади кримінально-правового забезпечення безпеки людини в Україні.

Методи дослідження обрано з огляду на його об'єкт, предмет, мету і задачі.

У роботі використовувались загальнонаукові та спеціально-наукові методи пізнання об'єктивної дійсності, а саме: діалектичний (пізнання соціально-правових явищ у їх суперечностях, розвитку та змінах, що дало можливість об'єктивно оцінити методологічні та ідеологічні основи проблеми забезпечення безпеки людини – розділи 1 та 2); історико-правовий (дослідження генези сучасного законодавчого закріплення поняття злочину – підрозділ 2.2); системно-структурний (дослідження безпеки людини із врахуванням міждисциплінарних зв'язків науки кримінального права із суміжними науками та гострих соціально-економічних проблем сучасного українського суспільства – підрозділи 1.2, 4.2 та розділ 3); формально-логічний (вивчення основних та кваліфікованих складів злочинів, що безпосередньо пов'язані із конкретними видами безпеки людини –

розділ 3); метод наукової абстракції (під час пошуку оптимальної моделі співвідношення традицій і новацій у сучасній науці кримінального права при певній перевазі останніх з урахуванням міждисциплінарних зв'язків науки кримінального права – підрозділи 2.2, 2.5, 4.2); формально-догматичний (тлумачення окремих термінів, понять та формулювань – у всьому дослідженні); функціональний (при формулюванні пропозицій щодо можливих шляхів подолання невідповідності функціонального призначення кримінального права та законодавства про кримінальну відповідальність, визначенні впливу рішень ЄСПЛ на вдосконалення національного законодавства – підрозділи 3.3, 4.2); порівняльно-правовий (при дослідженні кримінально-правового забезпечення безпеки людини в зарубіжному кримінальному законодавстві та міжнародному кримінальному праві – підрозділи 2.3, 2.4, 3.3); статистичний (дослідження статистичних даних про стан захищеності людини від найпоширеніших загроз та опублікованої слідчої й судової практики – підрозділ 1.2, розділи 2 та 3); конкретно-соціологічний (вивчення матеріалів слідчої та судової практики, анкетування працівників практичних підрозділів ОВС та суддів щодо проблем кримінально-правового забезпечення безпеки людини – розділ 3); узагальнення точок зору, результатів дослідження (в усьому дослідженні) та інші методи.

Науково-теоретичним підґрунтям роботи стали праці вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі філософії, кримінального права, кримінології, кримінально-виконавчого права, кримінально-процесуального права та міжнародного права.

Нормативна база дисертації охоплює чинні законодавчі акти України та інших держав, а також міжнародно-правові акти.

Емпіричну базу дослідження становлять: дані офіційної статистики за період із 1991 року до 2015 року (МВС України щодо стану та структури злочинності, Генеральної прокуратури України щодо єдиного звіту про злочини по державі, Державної служби статистики України щодо кількості зареєстрованих злочинів та засуджених осіб за їх вчинення, кількості населення країни, Українського НДІ цивільного захисту щодо стану боротьби із пожежами, Всесвітньої організації охорони здоров'я щодо ситуації із самогубствами); результати вивчення: а) матеріалів Єдиного державного реєстру судових рішень (3471 електронна копія обвинувального вироку щодо кожного виділеного виду безпеки людини, що в цілому представляють всі області України, м. Київ та м. Севастополь); б) анкетування 163 суддів та 672 співробітників органів внутрішніх справ (272 слідчих та 400 дільничних інспекторів міліції), 67 батьків новонароджених дітей, які з різних причин знаходилися у відділеннях реанімації; в) опублікованої слідчої, прокурорської та судової практики.

Наукова новизна одержаних результатів. Дослідження теоретичних та прикладних засад кримінально-правового забезпечення безпеки людини виконано автором на основі КК України 2001 року, чого раніше на дисертаційному рівні не здійснювалося.

Ґрунтуючись на результатах проведеної роботи, дисертантом сформульовано наукові положення, висновки та рекомендації, які є новими для науки кримінального права або які наділені істотними ознаками новизни, а саме:

вперше:

- досліджено генезу законодавчого закріплення суспільної небезпеки (небезпечності) як однієї з основоположних категорій сучасного кримінального права, в результаті чого запропоновано її виключення як із поняття злочину, так з усього законодавства про кримінальну відповідальність, запропонувавши як альтернативу безпеку людини, суспільства, держави та людства;

- запропоновано функціональне призначення кримінального права України поширити на чинний кримінальний закон, оскільки положення ч. 2 ст. 1 КК України (для здійснення цього завдання КК України визначає, які суспільно небезпечні діяння є злочинами та які покарання застосовуються до осіб, які їх вчинили) свідчить про те, що закон про кримінальну відповідальність для вирішення завдань КК України передбачає більшу кількість засобів (ч. 3 ст. 3 – злочинність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим Кодексом), ніж ті, які безпосередньо вказані у ч. 2 ст. 1 КК України, що фактично делегітимізує застосування до людини, яка вчинила злочин, будь-яких інших заходів кримінально-правового характеру, не пов'язаних із покаранням;

- сформульовано авторське визначення поняття «кримінально-правове забезпечення» – сукупність правових норм, які регламентують правові взаємини та юридичний статус учасників кримінально-правових відносин й інших зацікавлених осіб, що виражається у створенні надійних умов для вільної реалізації ними своїх прав і свобод, а також у гарантуванні виконання обов'язків та яке здійснюється суб'єктами, наділеними повноваженнями щодо створення та застосування норм кримінального закону;

- акцентовано увагу на проблемі правової та соціальної незахищеності родичів осіб, які визнані винуватими у вчиненні злочину – пропонується криміналізувати переслідування близьких родичів осіб, які вчинили тяжкі та особливо тяжкі злочини (а можливо, і будь-який інший злочин);

- з метою належного забезпечення репродуктивної безпеки людини обґрунтовано доцільність запровадження в Україні Уповноваженого Президента з питань захисту прав людей з особливими потребами (в першу чергу інвалідів та вагітних жінок). Слід визнати, що частково така ініціатива реалізована: Указами Президента України від 01.12.2014 р. № 902/2014 запроваджено інститут Уповноваженого Президента з прав людей з інвалідністю та від 03.12.2014 р. № 911/2014 призначено Уповноваженого Президента з прав людей з інвалідністю;

- пропонується привести ст. 121 КК України у відповідність до ст. 115 КК України, криміналізувати схиляння до самогубства, неналежне виконання медичним працівником пологового будинку своїх професійних обов'язків та образу релігійних почуттів;

- з метою належного забезпечення юридичної безпеки людини, запропоновано поширити безоплатну правову вторинну допомогу на всіх без винятку громадян України не залежно від їх статусу у кримінальному судочинстві та на засуджених після набрання вироком законної сили, оскільки Закон України «Про безоплатну правову допомогу» не передбачає такого виду державної гарантії для потерпілих від злочинів та деяких інших категорій осіб;

удосконалено:

– доктринальне положення щодо необхідності проведення наукових досліджень в першу чергу гуманітарних наук з позиції людини, а не суспільства чи держави, оскільки країна, яка на найвищому рівні проголосила людину найвищою соціальною цінністю, повинна сприяти постійному поступальному прогресивному розвитку науки з тим, щоби згодом впровадити її результати у законодавство, у практику його застосування та у подальшу науково-дослідну розробку;

– аргументацію про невідповідність вживаного у КПК України і, як наслідок, штучно використовуваного у слідчій, прокурорській та судовій практиках словосполучення «кримінальне правопорушення» Конституції України та чинному КК України;

– розуміння об'єктивного ставлення у вини як необхідності врахування об'єктивних умов вчинення злочину, а не відповідальності за відсутності вини, в результаті чого у вітчизняній кримінально-правовій науці пропонується вести мову про фактично існуюче суб'єктивно-об'єктивне ставлення у вини (при безумовному пріоритеті суб'єктивного);

– визначення змісту поняття «злочин» – це протиправне, винне, каране діяння (дія або бездіяльність), що посягає на безпеку людини, суспільства, держави або людства, вчинене суб'єктом злочину, що потребує внесення змін та доповнень до ст. 11 КК України;

дістало подальший розвиток:

– положення кримінально-правової доктрини з приводу мінімізації негативних соціальних та кримінально-правових наслідків надмірної реалізації громадянами України конституційного принципу верховенства права шляхом заміни його у Конституції України на принцип верховенства закону, оскільки Конституційний Суд України у своєму Рішенні від 02.11.2004 р. № 15-рп/2004 вказав, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства;

– теоретичне положення щодо необхідності перегляду процесуального статусу потерпілого у кримінальному провадженні у бік необхідної кореляції із правовим статусом людини, яка порушила кримінально-правову заборону, та утвердження у кримінальному праві презумпції правоти й пріоритетності прав потерпілого, яка протиставлятиметься конституційному принципу презумпції невинуватості особи;

– положення щодо необхідності нормативного закріплення обов'язку слідчих та судових органів встановлювати суб'єктивну сторону кожного складу злочину, оскільки чинний КПК України у п. 2 ч. 1 ст. 91 (обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні) передбачає, що у кримінальному провадженні підлягають доказуванню винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення, що на практиці призводить до простої констатації визнання вини підозрюваним чи вказівки лише на її форму;

– вчення про одну з детермінант правомірної поведінки людини – страх перед можливим покаранням за вчинений злочин, що згодом у більшості членів суспільства трансформується у повагу до закону.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблені та розвинуті теоретичні положення, висновки та пропозиції, викладені в дисертації, можуть бути використані у таких сферах:

– у науково-дослідній діяльності – для подальшого дослідження питань захисту людини від різних загроз (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у наукову діяльність Кримінологічної асоціації України від 10.09.2015 р.);

– у правотворчості – при підготовці проектів законів про внесення змін і доповнень до КК України та інших нормативно-правових актів, які стосуються стану захищеності людини від різних загроз (лист до комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності від 17.08.2015 р. № 4265 та лист від цього комітету № 04-18/12-2177 від 11.09.2015 р.);

– у правозастосуванні – при розробці звітів діяльності органів досудового розслідування, прогнозів стану злочинності на певні періоди, проектів нормативно-правових актів організаційно-методичними відділами Слідчих управлінь ГУНП України в областях, в м. Київ та м. Севастополь (акти впровадження результатів дисертаційного дослідження в діяльність ГУМВС України в Запорізькій області від 18.11.2013 р.; від 08.12.2014 р. № 8/5-1581 та від 09.12.2014 р.);

– у навчальному процесі – при підготовці та проведенні лекцій, семінарських і практичних занять з навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Кримінологія», «Кримінально-виконавче право» та інших дисциплін кримінально-правового циклу у вищих юридичних навчальних закладах і на юридичних факультетах (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у навчальний процес Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 24.09.2015 р.).

Апробація результатів дисертації. Результати, які розкривають основні положення дисертаційного дослідження, оприлюднено автором у виступах на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях і круглих столах: «Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ: проблеми теорії і практики» (м. Дніпропетровськ, 16 листопада 2011 р.); «Проблеми правового регулювання і практики застосування амністії і помилування» (м. Луганськ, 6–20 лютого 2012 р.); «Развитие наук криминального цикла в Республике Башкортостан» (м. Уфа, 12–13 квітня 2012 р.); «Теоретичні та прикладні проблеми сучасного кримінального права» (м. Луганськ, 19–20 квітня 2012 р.); «Актуальні проблеми боротьби зі злочинністю неповнолітніх: вітчизняний та зарубіжний досвід» (м. Дніпропетровськ, 27–28 квітня 2012 р.); «Актуальні сучасні проблеми кримінального права та кримінології у світлі реформування кримінальної юстиції» (м. Харків, 20 травня 2012 р.); «Застосування кримінального законодавства органами внутрішніх справ: проблеми теорії і практики» (м. Дніпропетровськ, 31 травня 2012 р.); «Кримінальний кодекс України 2001 р.: проблеми застосування і перспективи удосконалення» (м. Львів, 21–22 вересня 2012 р.); «Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про

кримінальну відповідальність» (м. Харків, 11–12 жовтня 2012 р.); «Актуальні проблеми кримінального права, кримінального процесу та криміналістики» (м. Одеса, 2 листопада 2012 р.); «Реформування кримінальної юстиції в Україні: кримінально-правові, кримінально-процесуальні та криміналістичні проблеми» (м. Ірпінь, 16 листопада 2012 р.); «Моделі збалансованого розвитку соціально-економічних систем: економіко-правові, соціально-політичні, історичні та філософські аспекти» (м. Бердянськ, 4–5 грудня 2012 р.); «Современное состояние и проблемы уголовного и уголовно-процессуального права, юридической психологии» (м. Волгоград, 13–14 грудня 2012 р.); «Кримінальні проступки: теоретичне підґрунтя та шляхи вдосконалення законодавства України» (м. Луганськ, 18–28 березня 2013 р.); «Актуальні проблеми медичного права» (м. Одеса, 29 березня 2013 р.); «Проблеми впровадження кримінальної відповідальності юридичних осіб» (м. Харків, 01–14 квітня 2013 р.); «Проблемы борьбы с преступностью и подготовки кадров для правоохранительных органов» (м. Мінськ, 4 квітня 2013 р.); «Актуальні проблеми досудового розслідування слідчими органами внутрішніх справ: проблеми теорії і практики» (м. Дніпропетровськ, 18–19 квітня 2013 р.); «Державна політика у сфері захисту прав потерпілих від кримінальних правопорушень в Україні» (м. Харків, 25 квітня 2013 р.); «Актуальні проблеми правоохоронної діяльності та юридичної науки» (м. Дніпропетровськ, 19–20 вересня 2013 р.); «Актуальні проблеми кримінальної відповідальності» (м. Харків, 10–11 жовтня 2013 р.); «Права и свободы человека и эффективные механизмы их реализации в мире, России и Татарстане» (м. Казань, 28–29 листопада 2013 р.); «Актуальні проблеми застосування кримінального законодавства» (м. Київ, 28 листопада 2013 р.); «Актуальні питання протидії корупції у сучасних умовах» (м. Дніпропетровськ, 29 листопада 2013 р.); «Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції» (м. Харків, 17 квітня 2014 р.); «Актуальні сучасні проблеми кримінального права та кримінології у світлі реформування кримінальної юстиції» (м. Харків, 23 травня 2014 р.); «Забезпечення єдності судової практики у кримінальних справах в контексті подій 2013–2014 років в Україні» (м. Львів, 24–25 жовтня 2014 р.); «Актуальні проблеми вітчизняного права» (м. Дніпропетровськ, 14–15 листопада 2014 р.); «Кримінально-правові та адміністративні засади підвищення ефективності боротьби з правопорушеннями проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності підрозділами ОВС України» (м. Харків, 21–22 листопада 2014 р.); «Патріотичне виховання курсантсько-студентської молоді в Україні: стан, проблеми та перспективи на майбутнє» (м. Дніпропетровськ, 12 грудня 2014 р.); «Морально-етичні засади реформування кримінального законодавства України» (м. Дніпропетровськ, 10 квітня 2015 р.); «Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі реформування кримінальної юстиції» (м. Харків, 22 травня 2015 р.); «Правове регулювання суспільних відносин в Україні в умовах демократизації Української держави» (м. Київ, 20 травня 2015 р.); «Актуальні проблеми кримінального права та кримінології у світлі реформування кримінальної юстиції» (м. Харків, 22 травня 2015 р.); «Кримінальне право: традиції та новації» (м. Полтава, 9 липня, 2015 р., м. Харків, 10 липня, 2015 р.); «Кримінальна юстиція в Україні: виклики та перспективи в світлі конституційної реформи» (м. Львів, 18–19 вересня 2015 р.); «Проблеми протидії

проявам тероризму, сепаратизму та екстремізму в сучасних умовах» (м. Дніпропетровськ, 25 вересня 2015 р.); «Проблеми науки кримінального права та їх вирішення у законотворчій та правозастосовній діяльності» (м. Харків, 8–9 жовтня 2015 р.); «Кримінально-правові та кримінологічні заходи протидії злочинності» (м. Одеса, 13 листопада 2015 р.).

Основні положення дисертації обговорено під час спільного засідання теоретичного семінару координаційного бюро з проблем кримінального права відділення кримінально-правових наук НАПрН України, кафедр кримінального права № 1 і № 2 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого та НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України (протокол № 2 від 1 грудня 2015 р.).

Публікації. Основні положення, висновки та пропозиції, що сформульовані за результатами дисертаційної роботи, відображені в одній одноособовій монографії, 23 статтях, опублікованих у наукових виданнях України, визнаних фаховими з юридичних наук, 8 статтях, що опубліковані у наукових виданнях іноземних держав за профілем дисертації, 36 працях апробаційного характеру та 4 працях, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура дисертації відбиває логіку і послідовність наукового дослідження й зумовлена його предметом, метою та завданнями. Дисертація складається з переліку умовних позначень, вступу, чотирьох розділів, що охоплюють дванадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (607 найменувань) та 2 додатків. Загальний обсяг дисертації становить 470 сторінок, обсяг основного тексту дисертації складає 384 сторінки, список використаних джерел розміщений на 71 сторінці, додатки займають 15 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, зазначено зв'язок дослідження з науковими програмами, планами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методологічні засади дослідження, його емпіричну базу, сформульовано наукову новизну, розкрито наукове й практичне значення одержаних результатів.

Розділ 1 «Методологічні основи дослідження проблеми забезпечення безпеки людини» складається з 2-х підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Сучасний стан дослідження проблеми забезпечення безпеки людини та його відображення у національному законодавстві»* охарактеризовано ступінь відображення наукового і суспільного розвитку Української держави щодо забезпечення безпеки людини у національному законодавстві. Для характеристики сучасного стану захищеності людини, було досліджено її захист від найпоширеніших загроз, до яких віднесено: 1) загальний стан злочинності в країні; 2) всі види вбивств, самогубств та безвісного зникнення людей; 3) аварії з транспортом усіх видів; 4) пожежі, у тому числі з летальними наслідками; 5) виробничий травматизм; 6) медичне забезпечення; 7) корупція та тероризм як відносні нові, проте самостійні джерела небезпеки. У першу чергу, при цьому вивчались праці О. М. Бандурки, В. С. Батиргарєєвої, В. І. Борисова,

Б. М. Головкіна, В. П. Ємельянова, О. Г. Кулика, О. М. Литвака, О. М. Литвинова, М. І. Мельника, В. А. Мисливого, М. І. Панова, А. В. Савченка, В. Я. Тація, В. П. Тихого, Г. В. Чеботарьової та ін. Доведено, що кожна із зазначених загроз безпеці людини є актуальним напрямом комплексних міждисциплінарних досліджень. Разом з тим, сучасний стан дослідження проблеми забезпечення безпеки людини показав явне превалювання публічного інтересу над державним, що не може негативно не відображатися на національному законодавстві. Наведено додаткові аргументи щодо необхідності науковій громадськості більше уваги приділяти проблемам, від яких залежить нормальне існування саме людини, а не держави.

У підрозділі 1.2 «Загальновизнані принципи та норми міжнародного права у сфері забезпечення безпеки людини» проаналізовано історико-правовий розвиток діяльності міжнародних організацій щодо початкового запровадження словосполучення «безпека людини» в офіційних нормативно-правових актах, а вже потім його імплементацію в національні системи права. Констатовано, що навіть не всі найрозвиненіші країни світу, які мають реальні важелі впливу на геополітичні процеси, готові визнати безпеку людини (про розвиток безпеки людини у такому випадку мова не йде) головним пріоритетом як своєї зовнішньої, так і внутрішньої політики. Проте навіть ці країни не в змозі самотійно забезпечити безпеку своїх громадян від більшості загроз, що, як правило, не мають кордонів. ООН, проголосивши безпеку людини правом бути позбавленим від страху і нужди, маючи рівні можливості користуватися усіма своїми правами і повною мірою розкривати свій людський потенціал, відіграє координуючу роль у цій сфері.

Розділ 2 «Ідеологічні основи дослідження проблеми забезпечення безпеки людини» складається з 5-ти підрозділів.

У підрозділі 2.1 «*Безпека людини як передумова реалізації прав і свобод людини і громадянина та гарантія виконання обов'язків*» доведено необхідність законодавчого закріплення адекватного кореспондування прав та обов'язків людини насамперед у Конституції України. Більше того, КПК України максимально повно регламентує правовий статус підозрюваного (обвинуваченого) в частині прав, тоді як потерпілого все частіше відносять до сторони обвинувачення. Наведено додаткові аргументи на користь заміни поняття «особа» на «людина» в Особливій частині КК України та підтримано твердження В. К. Грищука щодо нагальної потреби заміни конституційного принципу верховенства права у Конституції України на принцип верховенства закону. Свобода не є вседозволеністю, а є порядком; свободи не буває без порядку, як прав – без обов'язків.

У роботі доводиться, що для забезпечення безпеки близьких родичів осіб, підозрюваних у вчиненні тяжких чи особливо тяжких злочинів (а іноді просто резонансних), необхідні зміни та доповнення до законодавства. Фактично життя та здоров'я, особиста безпека родичів злочинців сьогодні не мають ні соціального, ні морального, ні правового забезпечення охорони. Такий стан зумовлений виникненням нових для нашої держави суспільних відносин, що не регулюються нормами права.

У підрозділі 2.2 «Взаємозв'язок безпеки людини і реформування кримінальної юстиції України» встановлено взаємну обумовленість стану забезпечення безпеки людини та стану трансформації системи кримінальної юстиції. Доведено, що спроба запровадження правового інституту кримінального проступку в національне законодавство без його фахового обговорення та схвалення може призвести до непрогнозованої кримінально-правової політики. Підтвердженням цього є один з останніх проектів Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження кримінальних проступків» № 2897 від 19.05.2015.

Автором встановлено, що суспільна небезпека як ключова категорія кримінального права є штучно створеним рудиментом радянської правової спадщини, оскільки на початку XX століття словосполучення «суспільно небезпечне» та «злочинне» були синонімами, що фактично виключало протиправність як ознаку злочину та стало підґрунтям застосування аналогії кримінального закону. Суспільну небезпечність не слід визнавати визначальним чинником відмежування злочинів від інших правопорушень, оскільки у чинному КК України наявні злочини, які є явно не небезпечними (наприклад, ч. 1 ст. 185 КК України).

Підтримано тих вчених (В. І. Борисов, О. О. Дудоров, О. М. Литвинов, С. Я. Лихова, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін та ін.), які вважають, що інші заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб в Україні є зайвими та передчасними, оскільки чинне законодавство містить вже чимало приписів, за допомогою яких можна успішно впливати на протиправну поведінку юридичних осіб, а тому відповідні статті із Загальної частини КК України підлягають виключенню.

У підрозділі 2.3 «Поняття та види принципів кримінального права України у контексті кримінально-правового забезпечення безпеки людини» охарактеризовано змістовне наповнення поняття і видів принципів кримінального права з точки зору їх впливу на стан забезпечення безпеки людини кримінально-правовими засобами. По-перше, сформульовано визначення поняття принципів кримінального права як системи керівних ідей, провідних начал створення та застосування кримінально-правових норм, що обумовлені потребами суспільного розвитку в частині охорони, регуляції та виховання членів соціуму з метою їх самозбереження; принципів кримінального законодавства як законодавчо закріплених вимог морального, ідеологічного та політичного характеру, що забезпечують досягнення проголошених завдань кримінального закону та які обов'язкові як для законодавця, так і для правозастосовників.

Разом з тим, констатовано недостатню увагу з боку наукової громадськості до проблеми дослідження власне кримінально-правових принципів, внаслідок чого їх змістовне наповнення завжди викликає дискусії, а іноді – полеміку. Встановлено, що найбільш «полемічними» є принципи гуманізму та винної відповідальності.

У підрозділі 2.4 «Принцип гуманізму кримінального права та його співвідношення із безпекою людини» досліджено гуманізм як явище у теорії правотворення та правозастосування – зроблено обґрунтований висновок про

відсутність його нормативного визначення змісту, що призвело до викривленого розуміння у кримінальному праві як максимально поблажливого ставлення людини, яка порушила кримінально-правову заборону. Доведено, що принцип гуманізму та безпека людини співвідносяться як дві нероздільні частини одного цілого – лише те суспільство є гуманним, в якому його члени відчують себе в безпеці, і навпаки.

Принцип гуманізму слід розуміти як вихідне положення правової системи будь-якої держави, спрямоване на утвердження прав і свобод людини і громадянина, а також на виконання обов'язків, яке полягає в забезпеченні безпеки людини та неприпустимості приниження її честі й гідності. Недопущення нелюдського поводження із правопорушником має бути другорядним його значенням.

Дослідження пропозицій з упровадження правового інституту кримінального проступку з позиції принципу гуманізму дозволило вести мову про помилковість пропозицій щодо автоматичного віднесення всіх злочинів невеликої тяжкості до кримінальних проступків та провадження досудового розслідування у таких справах у формі дізнання, мотивуючи такі рішення бажанням розвантажити слідчі підрозділи та «легкістю» таких проваджень. Враховуючи той факт, що притягнення до кримінальної відповідальності за «незначні» посягання на здоров'я людини є одним із найдієвіших засобів запобігання більш тяжким злочинам, запропоновано Розділ II Особливої частини КК України залишити в «недоторканному» стані в частині виключення будь-яких статей.

У підрозділі 2.5 *«Принцип винної відповідальності у механізмі кримінально-правового забезпечення безпеки людини»* основну увагу приділено нетрадиційному підходу розуміння принципу об'єктивного ставлення у вині не як відповідальності за відсутності вини, а врахування передбачених у законі об'єктивних ознак вчиненого злочину (ст. 23 КК України). Така позиція ґрунтується, в першу чергу, на працях О. І. Бойка, О. О. Жижиленка, В. М. Кудрявцева, В. А. Мисливого, В. А. Якушина та Н. М. Ярмиш. Вітчизняний законодавець вже понад півстоліття у зміст вини вкладає усвідомлення суспільної небезпечності діяння як єдиної обов'язкової ознаки об'єктивної сторони будь-якого складу злочину, яка найчастіше описується у диспозиціях статей Особливої частини КК України. Суспільно небезпечні наслідки вчинення злочину є другою ключовою ознакою, без можливості передбачення якої ми ведемо мову про казус (випадок), який є безвинним заподіянням шкоди.

Також на основі вивчення емпіричного матеріалу наведено додаткові аргументи щодо твердження В. М. Трубникова про формальне ставлення слідчих, прокурорів і суддів до встановлення та процесуального закріплення виду та форми вини. Фактично мова йде не про встановлення, а про констатацію наявності умисного чи необережного (форми вини) ставлення підозрюваного, обвинуваченого та підсудного до вчиненого діяння та його наслідків. Лише у 20 % досліджених матеріалів просто констатується вид форми вини, і лише у 7 % з них зроблено спробу обґрунтувати прийняте рішення. У зв'язку із цим доведена необхідність внесення змін та доповнень до ст. 91 КПК України та прийняття відповідного рішення або Верховним Судом України, або Вищим Спеціалізованим

судом з розгляду цивільних та кримінальних справ щодо обов'язковості повного встановлення суб'єктивної сторони складу злочину.

Розділ 3 «Поняття, види безпеки людини та її кримінально-правове забезпечення» складається з 3-х підрозділів та 8-ми пунктів другого підрозділу.

У підрозділі 3.1 *«Поняття безпеки людини як кримінально-правової категорії»* визначено поняття безпеки людини та її види. Так, встановлено, що поняття «кримінально-правове забезпечення» та «кримінально-правова охорона» (сукупність норм кримінального закону, спрямованих на гарантування недоторканності об'єктів, поставлених під їх охорону) співвідносяться як ціле та частина відповідно. Тому безпека людини як всеохоплююча категорія досліджена саме з позицій теоретико-прикладних засад її кримінально-правового забезпечення. Взявши за основу поняття безпеки людини та класифікацію її видів, розроблену А. А. Тер-Акоповим, наведено додаткові аргументи на користь того, що безпека людини – це стан захищеності її життєво важливих інтересів від будь-яких загроз; змістовно наповнено кожен з її основних видів – репродуктивну, духовну, психологічну, безпеку військової служби та воєнну безпеку людини, юридичну, інформаційну та кібернетичну, історичну, екологічну.

Підрозділі 3.2 *«Кримінально-правове забезпечення окремих видів безпеки людини»* складається із 8-ми пунктів.

У пункті 3.2.1 *«Кримінально-правове забезпечення репродуктивної безпеки людини»* визначено її поняття та запропоновано шляхи підвищення її як правового, так й кримінально-правового забезпечення. Під репродуктивною безпекою людини пропонується розуміти такий стан відтворення людиною собі подібних, якому ніхто і ніщо не загрожує. Встановлено, що саме стан забезпечення цього виду безпеки людини у поєднанні зі станом медичного обслуговування населення є одним із визначальних, проте найменш забезпеченим дієвими юридичними механізмами захисту. Враховуючи фактичну наявність небезпечної поведінки працівників пологових будинків (проведене опитування батьків новонароджених дітей, які з різних причин знаходилися у відділеннях реанімації, показало, що близько 85 % з них вважають винуватими саме працівників пологових будинків) та практичну неможливість притягнення їх до відповідальності за чинним кримінальним законом, запропоновано внести до КК України ст. 140¹ «Неналежне виконання своїх професійних обов'язків працівником пологового будинку».

Враховуючи міждисциплінарні зв'язки науки кримінального права, підтримано запровадження в Україні, проте лише у 2011 році, Уповноваженого Президента України з прав дітей. Доведена нагальна необхідність запровадження Уповноваженого будь-якої гілки державної влади із захисту прав людей з особливими потребами (в першу чергу вагітних жінок та інвалідів). Частково така ініціатива реалізована: Указами Президента України від 01.12.2014 р. № 902/2014 запроваджено інститут Уповноваженого Президента з прав людей з інвалідністю та від 03.12.2014 р. № 911/2014 призначено Уповноваженого Президента з прав людей з інвалідністю. Разом з тим, згідно з наказом Державного комітету України з питань розвитку підприємництва від 17 листопада 1998 року № 32, у нашій країні запроваджено інститут Уповноваженого з питань підтримки підприємництва, який

функціонує і нині. Кабінет Міністрів України 26 листопада 2014 року своєю Постановою № 691 створив Раду бізнес-омбудсмена.

У пункті 3.2.2 «Кримінально-правове забезпечення духовної (ідеальної) безпеки людини» визначено її поняття та запропоновано шляхи підвищення її як правового, так і кримінально-правового забезпечення. Духовну безпеку людини визначено як такий психічний стан, який пов'язаний спільністю ідей, поглядів, прагнень, вірою у найвищі людські цінності (істину останньої інстанції) та якому ніхто і ніщо не загрожує. Правове забезпечення її охорони досліджено за такими критеріями, як: 1) прогалини чинного регуляторного та охоронного законодавства у сфері духовності людини, суспільства та держави; 2) ставлення кожного з нас до власної віри чи безвір'я; 3) ставлення священнослужителів до свого покликання у виконанні «посередницької» діяльності.

Обґрунтовано як кримінальний проступок (у випадку його запровадження у національне законодавство) ввести кримінальну відповідальність за публічну образу релігійних почуттів, оскільки такі діяння на теперішній час лише іноді отримують офіційну оцінку правоохоронних органів як звичайне хуліганство.

Підтримано твердження А. А. Тер-Акопова стосовно того, що потреби, почуття й інтереси, що виступають як мотиви злочинів, різноманітні і різнопланові, у зв'язку з чим використовувати їх з метою попередження злочинів практично неможливо, і сенс їх виділення в механізмі злочинної поведінки втрачається. Водночас всі вони зводяться до деякого загального знаменника – духовності, який може бути реальним предметом профілактичного впливу. Саме духовність дозволила б контролювати і пом'якшувати їх дію, духовні заходи повинні супроводжувати всі соціальні заходи запобігання злочинності.

У пункті 3.2.3 «Кримінально-правове забезпечення психологічної безпеки людини» визначено її поняття та запропоновано шляхи підвищення її як правового, так і кримінально-правового забезпечення. Під психологічною безпекою людини пропонується розуміти стан захищеності її свідомості від будь-яких розладів або факторів, що можуть їх спричинити. Встановлено, що найбільшою загрозою для цього виду безпеки людини являють собою самогубства, які є наслідком впливу страху на її свідомість.

Згідно з даними Всесвітньої організації здоров'я, Україна входить до першої десятки країн світу з найвищим рівнем суїцидів – понад 20,0 самогубств на 100 тис. населення. За останні 15 років щорічно в Україні від суїцидів гине приблизно 13 тис. осіб. Протягом 1985–2005 років загальна кількість смертей внаслідок суїциду перевищила 230 тис. осіб. Щодня в Україні від суїциду вмирає 35–40 осіб і вчиняється близько 500 суїцидальних спроб. Кількість загиблих у результаті суїциду в Україні перевищує кількість загиблих від вбивств та аварій на транспорті.

У зв'язку з цим та на підставі вивчення зарубіжного досвіду, запропоновано встановити кримінальну відповідальність за схилення до самогубства, незалежно від наявності самого факту самогубства чи його спроби. Законодавець до поняття «самогубство» включає або смерть потерпілого, або спробу позбавити себе життя. Якщо ж, наприклад, внаслідок систематичного приниження людської гідності потерпілого останній позбавлений можливості вести звичний спосіб життя, тобто

фактично відчувати себе в безпеці і, як наслідок, не може користуватися своїми правами, то такі дії не є навіть правопорушенням.

Європейська декларація з охорони психічного здоров'я від 2005 року проголосила, що психічне здоров'я і психічне благополуччя – це найважливіші передумови для високої якості життя і продуктивної діяльності окремих осіб, сімей, місцевих громад і народів у цілому, оскільки вони дозволяють людям сприймати своє життя як повноцінне та бути активними і творчими членами суспільства.

У пункті 3.2.4 *«Кримінально-правове забезпечення інформаційної та кібернетичної безпеки людини»* визначено їх поняття та запропоновано шляхи підвищення їх як правового, так і кримінально-правового забезпечення. Підтримано А. А. Тер-Акопова щодо розуміння інформаційної безпеки людини як стану захищеності інформації, що забезпечує життєво важливі інтереси людини (вітальні, фізичні, психологічні, генетичні, репродуктивні, інтелектуальні та духовні). Кібернетична безпека людини є складовою частиною її інформаційної безпеки, яка полягає у такому стані захищеності інформації у сфері забезпечення життєво важливих інтересів людини, якому ніхто і ніщо не загрожує.

Розробляючи правову основу забезпечення інформаційної та кібернетичної безпеки людини, слід обов'язково враховувати нові способи і методи їх порушення і відповідним чином реагувати на них, щоб правозастосовник зміг сприяти відновленню порушеного права.

Встановлено, що окремого міждисциплінарного дослідження потребує проблема захисту людини від інформаційного зомбування – постійного продукування у ЗМІ неправдивої інформації з метою розпалення ненависті та бажання створити необхідну владі суспільну думку. Разом з тим, саме на прикладі правового та власне кримінально-правового забезпечення інформаційної та кібернетичної безпеки людини яскраво простежується превалювання публічного інтересу над приватним – жоден медіа-холдинг не відмовиться від цілодобового тиражування у всіх ЗМІ продукції, що негативно впливає на людину.

У пункті 3.2.5 *«Кримінально-правове забезпечення екологічної безпеки людини»* визначено її поняття та запропоновано шляхи підвищення її як правового, так і кримінально-правового забезпечення. Екологічну безпеку людини визначено як стан взаємозв'язку людини з природними та соціальними чинниками довкілля (навколишнього природного середовища), якому ніхто і ніщо не загрожує, а вплив існуючих загроз мінімізований.

Підтримано позицію В. П. Тихого стосовно того, що інноваційний і технологічний розвиток веде до виникнення нових джерел енергії, матеріалів, що мають підвищену небезпеку для життя і здоров'я, у тому числі раніше невідомі небезпеки, підвищення їх потужності, збільшення ризику настання тяжких наслідків при порушенні вимог безпеки. У зв'язку з цим кримінальна відповідальність за порушення вимог безпеки у більшості випадків повинна конструюватися таким чином, щоб караним визнавалось не тільки заподіяння тяжкої шкоди, але і створення небезпеки її заподіяння. Доведено, що якісно вплинути на ефективність кримінально-правового забезпечення екологічної безпеки людини в Україні може включення до диспозицій ст.ст. 236–244, 251–253

КК України (а не вибірково, як є зараз) поряд із загибеллю людей та іншими тяжкими наслідками, небезпеки їх настання. Більше того, це впливає із чинних зобов'язань України перед європейським співтовариством.

У пункті 3.2.6 «Кримінально-правове забезпечення юридичної безпеки людини» визначено її поняття та запропоновано шляхи підвищення її як правового, так і кримінально-правового забезпечення. Юридичну безпеку людини визначено як такий стан юридичної захищеності людини, якому ніхто і ніщо не загрожує, за якого доступними для всіх є засоби захисту.

Встановлено, що Закон України «Про безоплатну правову допомогу», покликаний забезпечити рівний доступ всіх осіб до правосуддя, ввів обмеження, внаслідок яких за рахунок платників податків забезпечується право на захист лише людини, яка порушила кримінально-правову заборону, а людина, якій такими діями заподіяно шкоду, повинна за власний рахунок представляти себе у суді. Доведено, що кримінально-правове забезпечення юридичної безпеки людини в Україні в цілому є задовільним, проте процесуальні засоби її реалізації потребують однозначних змін. Однією з них має бути поширення безоплатної правової вторинної допомоги на всіх осіб, втягнутих в орбіту кримінального судочинства, незалежно від їх процесуального статусу. Так, ні потерпілий, ні засуджений після набрання обвинувальним вироком законної сили такого права позбавлені, що є прямим порушенням ст.ст. 6, 13 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Підтримано А. А. Тер-Акопова та А. А. Толкаченка стосовно того, що впровадження в соціальний, правовий і науковий обіг категорії юридичної безпеки людини дозволить вирішити завдання, актуальні для стабілізації сучасного суспільства:

1) організація і правове регулювання соціальної профілактики загроз безпеці людини та юридичного її виду;

2) перегляд кримінального законодавства у напрямі декриміналізації діянь, що не становлять загрози для життєво важливих інтересів людини, суспільства та держави, що дозволить зосередити зусилля суспільства на протидії найбільш небезпечним загрозам;

3) забезпечення надійного захисту осіб, які беруть участь у юридичній діяльності, та осіб, які звертаються за юридичним захистом.

У пункті 3.2.7 «Кримінально-правове забезпечення історичної безпеки людини» визначено її поняття та запропоновано шляхи підвищення її як правового, так і кримінально-правового забезпечення. Історичну безпеку людини визначено як стан пізнання явищ із погляду їх виникнення та розвитку, що існували в дійсності, якому ніхто і ніщо не загрожує. Сама історія свідчить про багатовікову територіальну розрізненість України, що не могло відобразитися на різних підходах (іноді діаметрально протилежних, аж до антагоністичних) до її розуміння та сприйняття. У зв'язку з цим у кримінально-правовому дослідженні слід вести мову про встановлення істини у кримінальному провадженні, тобто про повне, об'єктивне, неупереджене та всебічне встановлення всіх обставин, які мали місце у минулому. Будь-яка наука може успішно розвиватися за умови глибокого засвоєння нею своєї теоретичної спадщини, критичного осмислення і творчого

застосування накопиченого досвіду, у контексті дослідження – протидії злочинності.

Встановлено, що історична безпека людини є не менш важливою, ніж інші її види. Сучасний стан кримінально-правового забезпечення історичної безпеки людини в цілому є достатнім, проте його оцінка з боку громадськості потребує покращення.

У пункті 3.2.8 *«Кримінально-правове забезпечення безпеки військової служби та воєнної безпеки людини»* визначено їх поняття та запропоновано шляхи підвищення їх як правового, так і кримінально-правового забезпечення. Під воєнною безпекою людини слід розуміти стан захищеності її життєво важливих інтересів від посягань із застосуванням різних форм та методів ведення війни. Безпека військової служби (А. А. Тер-Акопов) – це такий стан і організація повсякденної життєдіяльності з'єднань та військових частин, службової діяльності військовослужбовців, при якому забезпечується надійна захищеність життя і здоров'я військовослужбовців, осіб цивільного персоналу і місцевого населення від впливу небезпечних факторів військової служби та військової діяльності.

Доведено, що кримінально-правове забезпечення безпеки військової служби потребує вдосконалення, тому що військові злочини характеризуються значним ступенем латентності (приховування командуванням). Практика застосування статей з Розділу XIX Особливої частини КК України «Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини)» з 2001 року та до кінця 2013 року здебільшого представлена кримінальними провадженнями (справами) про «звичні» для мирного часу небезпечні злочинні прояви – нестатутні відносини з тяжкими наслідками, зловживання службовим становищем, різні форми розкрадання військового майна та ін. З січня 2014 року більше 250 обвинувальних вироків, винесених судами України, стосуються актуальних питань про збереження територіальної цілісності та суверенітету держави. Так, усіх видів ухилення від військової служби (у тому числі дезертирство) виявлено 154, майже по 100 з них винесено рішення до кінця 2013 року, тоді як за неповний 2014 рік судами вже винесено більше 50 обвинувальних вироків, що вступили в дію. По кожному із наведеної кількості кримінальних проваджень суди затверджували угоду про визнання винуватості та застосовували ст. 75 КК України, тобто реального призначення покарання, зокрема позбавлення волі, фактично не відбулося.

За важливими статтями КК України для забезпечення воєнної безпеки людини – ст.ст. 430 «Добровільна здача в полон» та 432 «Мародерство» – у Єдиному державному реєстрі судових рішень не виявлено жодної електронної копії будь-якого рішення суду, що може свідчити про високу моральність та справжній бойовий дух українських воїнів, які мужньо захищають нашу країну від зовнішньої російської агресії в Донецькій та Луганській областях.

Наведено додаткові аргументи необхідності проведення постійних комплексних монографічних досліджень проблеми забезпечення безпеки військової служби та воєнної безпеки людини.

У підрозділі 3.3 *«Кримінально-правове забезпечення безпеки людини в міжнародному кримінальному праві та зарубіжному кримінальному*

законодавстві» охарактеризовано міжнародне кримінальне право та зарубіжне кримінальне законодавство в частині їх направленості на забезпечення безпеки людини. Особливу увагу тут приділено рішенням ЄСПЛ як у справах проти України, так і інших держав, зважаючи на їх вплив на національне законодавство кожної країни.

Критеріями вивчення зарубіжного кримінального законодавства стали гарантії у вигляді норм матеріального права, які спрямовані на компенсацію збитків та іншої шкоди, яка спричинена порушенням права.

Так, доведено необхідність приведення у відповідність до ч. 2 ст. 115 КК України ч. 2 ст. 121 КК України, оскільки кваліфіковані види вбивств мають чітко співвідноситися із тяжкими тілесними ушкодженнями. Окремого дослідження потребує обґрунтування чи спростування заміни поняття «тілесне ушкодження» на «шкоду здоров'ю».

Наведено додаткові аргументи на користь того, що психологічна безпека людини потребує покращення. Пропонується встановити кримінальну відповідальність за спричинення певних психічних розладів (шкоду психічному здоров'ю) у складі середніх та (або) легких тілесних ушкоджень, оскільки сьогодні лише заподіяння психічної хвороби є тяжким тілесним ушкодженням.

Також наведено аргументи на користь криміналізації керування транспортними засобами у стані сп'яніння з одночасним встановленням кратного розміру штрафу як виду покарання матеріальному становищу правопорушника.

У роботі доводиться, що кримінально-правове забезпечення репродуктивної безпеки людини також потребує свого подальшого дослідження у напрямі спростування чи, навпаки, доведення необхідності правового забезпечення охорони ще ненародженого члена суспільства – як ембріона від абортів, так і матері, яка умисно створює небезпеку для нього, так і чоловіка, який не підтримує вагітну жінку; потрібні міждисциплінарні дослідження щодо інших таких заходів кримінально-правового характеру, як позбавлення водійських прав та поміщення осіб, які мають алкогольну, наркотичну чи іншу залежність до спеціалізованих медичних закладів закритого типу.

Встановлено, що для цілей застосування кримінального закону зброєю доцільно вважати будь-який предмет, яким можна вчинити вбивство, тілесне ушкодження або погрожувати ними.

Роль міжнародного кримінального права у забезпеченні безпеки людини має транскордонний характер, оскільки виходить за юрисдикцію національного законодавства та здебільшого стосується колективних видів безпеки – держави, окремої нації, народу чи етнічної групи.

Для забезпечення індивідуальної безпеки у міжнародно-правовому вимірі ключову роль відіграє ЄСПЛ, рішення якого змушують керівництво держави приділити достатню увагу проблемам окремої людини з іншої точки зору (раніше воно навіть не звертало увагу) та задовольнити її позовні вимоги.

Розділ 4 «Завдання і функції кримінального права України та їх реалізація в кримінальному законодавстві України» складається з 2-х підрозділів.

У підрозділі 4.1 «Поняття, види та зміст завдань і функцій кримінального права та їх відображення у кримінальному законодавстві» досліджено функціональне призначення кримінального права та надано авторські визначення змісту понять завдань і функцій кримінального права та кримінального законодавства. Так, функція кримінального права – це форма його виявлення та зміни призначення і ролі у суспільстві, що знаходить своє вираження у формулюванні вимог щодо небезпечності певних діянь, визнання їх злочинними та заходів реагування на них, яка залежить від суспільного й наукового розвитку, адекватного відображення у законодавстві про кримінальну відповідальність; функція КК України – це відображені у законодавстві про кримінальну відповідальність вимоги держави щодо визнання злочинними чи виключення з їх кола небезпечних діянь та заходів, що мають застосовуватися до осіб, які їх вчинили; завдання кримінального права – це наперед визначені, заплановані напрямки діяльності, задля втілення яких воно існує, що залежать від змін, які постійно відбуваються в політичній, економічній та соціальній сферах життя суспільства і держави.

Підтримано тих вчених, які вважають, що до функцій кримінального права однозначно належать охоронна, регулятивна, запобіжна (загальна та спеціальна превенція), виховна. Зміст кожного завдання та функції кримінального права потребує свого подальшого дослідження з метою забезпечення такого стану життєво важливих сфер існування людини, за якого їм ніщо і ніхто не загрожує.

У підрозділі 4.2 «Охоронні, попереджувальні та інші завдання і функції кримінального права та їх реалізація у кримінальному законодавстві України» досліджено функціональне призначення кримінального права та надано пропозиції щодо приведення його у відповідність до функціонального призначення законодавства про кримінальну відповідальність.

Доведено, що функції та завдання кримінального права України в цілому достатньо розроблені вченими-криміналістами, проте здебільшого на рівні підручників та навчальних посібників, що в основному відображають суб'єктивну точку зору автора відповідного розділу. Функціональне призначення кримінального права зазвичай презумується вказівкою на ч. 1 ст. 1 КК України без прив'язки до його реалізації в правотворчій та правозастосовній діяльності.

Розгляд видового та змістовного наповнення функцій і завдань кримінального права України показав, що його функціональне призначення слід поширити на чинний кримінальний закон, оскільки положення ч. 2 ст. 1 КК України делегітимізує застосування до людини, яка вчинила злочин, будь-яких інших заходів кримінально-правового характеру, не пов'язаних із покаранням. Фактично всі завдання і функції кримінального права реалізуються на підставі ч. 1 ст. 1 КК України, тоді як ч. 2 ст. 2 КК виглядає неповною та делегітимізує застосування до людини (а тепер ще й юридичної особи), яка порушила кримінально-правову заборону, інших заходів кримінально-правового характеру, не пов'язаного із покаранням.

У ч. 1 ст. 1 КК України міститься законодавче визначення його завдань. Ч. 2 ст. 1 КК України проголосила, що для здійснення цього завдання КК України визначає, які суспільно небезпечні діяння є злочинами та які покарання

застосовуються до осіб, які їх вчинили. Жодної вказівки на інші кримінально-правові наслідки вчинення злочину, не пов'язаного із покаранням, немає. Сюди ж слід віднести відсутність вказівки на встановлення принципів кримінального права і багатьох інших основоположних, визначальних основ органічної єдності загальної та особливої частин кримінального права. Найпростішим способом вирішення цієї проблеми є доповнення ч. 2 ст. 1 КК України «встановленням інших заходів кримінально-правового характеру».

Дослідження виховної функції кримінального права показало, що позитивний вплив страху на моральне виховання людини формує, по-перше, самоповагу, а вже потім повагу до всіх інших. Нормативне визначення поняття злочину тривалий час характеризувалося вказівкою на заборону вчинення певного діяння саме під страхом покарання. Самоповага та повага до оточуючих і є однією з причин невчинення злочинів.

Доведено, що функції та завдання кримінального права значною мірою впливають на формування та оновлення кримінально-правової політики держави. До них належать охоронні, регулюючі, запобіжні та виховні. Реалізація останніх у КК України потребує як термінової, так і постійної корекції. Дискусія про їх видове та змістовне наповнення, практичне значення має бути продовжена.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми теоретико-прикладних засад належного кримінально-правового забезпечення безпеки людини в Україні, розроблено основні напрями вдосконалення чинного законодавства та практики його застосування. Найважливіші висновки дисертації такі:

1. Розгляд методологічних основ проблеми забезпечення безпеки людини шляхом критичної оцінки міжнародних та національних аспектів концепції безпеки та місця людини в ній дозволив стверджувати, що сучасний стан дослідження проблеми забезпечення безпеки людини та його відображення в національному законодавстві ґрунтується на вивченні наукових підходів до шляхів мінімізації найпоширеніших загроз безпеці людини: 1) загальний стан злочинності в країні; 2) всі види вбивств, самогубств та безвісного зникнення людей; 3) аварії з транспортом усіх видів; 4) пожежі, у тому числі з летальними наслідками; 5) виробничий травматизм; 6) медичне забезпечення; 7) окремо виділено сучасні актуальні проблеми боротьби з тероризмом та корупцією.

Загальний стан злочинності в Україні характеризується тим, що чисельність населення України невинно зменшується, а кількість злочинів та засуджених за їх вчинення осіб в цілому збільшується. Така ситуація свідчить про злочинність як одну з основних загроз як для безпеки людини, так і для безпеки держави.

Враховуючи АТО, показники злочинності однозначно будуть неточними. Статистичні дані до кінця 2012 року свідчили, що кількість умисних вбивств в Україні знаходилася в межах загальносвітових тенденцій (приблизний коефіцієнт 6,5). Показовими тут є арабські країни, ЄС та Японія, коефіцієнт умисних вбивств у яких є найнижчим. Разом з тим, ескалація насильства, неоголошена війна

відкинули Україну з коефіцієнтом 27,41 кримінальних смертей на 100 тис. населення до країн Латинської Америки і Карибського басейну.

2. Доведено, що стан охорони здоров'я людини в Україні більше соціально-економічна, ніж правова проблема, проте її наслідки дуже часто «переступають» кримінально-правову заборону. Встановлення причинного зв'язку між тяжкими наслідками або смертю пацієнта та діями лікаря в Україні є практично неможливим, оскільки відповідний висновок робить консилиум лікарів із того самого медичного закладу. Причину смерті також встановлює судово-медичний експерт при повній підпорядкованості всіх бюро судово-медичних експертиз МОЗ України. Якісне оновлення правового забезпечення охорони здоров'я людини є просто неминучим.

3. Сучасна антикорупційна політика характеризується копіюванням світового досвіду без урахування власне українських особливостей менталітету, законодавства, способу мислення тощо. Бездумне слідування міжнародному досвідові протидії корупції призводить до безпосередніх проблем їх практичної реалізації, адже криміналізація так званого «голого умислу» (відповідальність за думки, погляди) на прикладі пропозиції неправомірної вигоди призвела до його ототожнення із замахом на отримання або надання неправомірної вигоди, що взагалі не піддається якомусь логічному обґрунтуванню.

4. Термін «безпека людини» на міжнародному рівні почали використовувати після публікації Програмою розвитку ООН (UNDP) у 1993 році «Доповіді про розвиток людства» (Human Development Report), у якій поняття безпеки людини віднесено до людей, а не до держав і націй, при цьому обмежене поняття національної безпеки розширюється більш загальним – безпеки людини чи людства. На перше місце повинна виходити безпека всіх людей, а не тільки держави або нації, вона повинна забезпечуватися не силовими структурами, а через людський розвиток.

5. Дослідження безпеки людини як передумови реалізації прав і свобод людини і громадянина та гарантії виконання обов'язків, закріплених у Конституції України показав, що у Розділі II Основного Закону передбачено більш як тридцять п'ять прав і свобод людини і громадянина, тоді як обов'язків трохи більше чотирьох. Така конституційна диспропорція між правами та обов'язками людини відображена у значній кількості нормативно-правових і законодавчих актів, в тому числі тих, що стосуються прав та обов'язків особи, яка вчинила злочин, і потерпілого від злочину. У зв'язку з цим наведено додаткові аргументи на користь утвердження презумпції правоти та пріоритетності прав потерпілого, що має протиставлятися презумпції невинуватості підозрюваного.

Разом з тим, обґрунтовано пропозицію криміналізації переслідування близьких родичів осіб, які вчинили тяжкі та особливо тяжкі злочини (а можливо, і будь-який інший злочин), оскільки такі небезпечні діяння відповідають більшості принципам та підставам криміналізації суспільно небезпечних діянь.

6. Доведено, що на сьогодні науки кримінально-правової спеціалізації мають у своєму розпорядженні певні напрацювання у сфері безпеки як пересічних громадян, так і всіх осіб, втягнутих в орбіту кримінального процесу (з безумовним превалюванням прав обвинуваченого і нівелюванням прав потерпілого).

Неприємним винятком є безпека близьких родичів злочинців та осіб, підозрюваних у вчиненні злочину. Головна проблема тут полягає в тому, що в жодному нормативно-правовому акті (принаймні в Україні) не закріплені заходи забезпечення безпеки або хоча б правила поведінки представників влади з цією категорією громадян. Пропонується криміналізувати будь-які протиправні діяння у відношенні близьких осіб, які вчинили тяжкі та особливо тяжкі злочини, оскільки такі небезпечні діяння відповідають більшості принципів та підстав криміналізації суспільно небезпечних діянь. Поведінка представників влади з такою категорією людей також має бути чітко регламентованою та виступати частиною освітніх програм підготовки працівників міліції (поліції) нової генерації.

7. Обґрунтовано, що реформування кримінальної юстиції України перебуває у тісному взаємозв'язку із безпекою людини. Так, на підставі дослідження проблеми впровадження кримінального проступку у національне законодавство, пропонується кримінальні проступки вважати такими, що спричиняють істотну шкоду людині, суспільству, державі або людству; злочини – такими, що посягають на їх безпеку; адміністративні правопорушення – такими, що спричиняють їм шкоду. При цьому дуже важливо спочатку розробити відповідну концепцію з її широким обговоренням, а вже потім перейти до її практичної реалізації.

8. Дослідження генези законодавчого закріплення поняття злочину та його відповідності Конституції України дозволило встановити, що суспільна небезпека як ключова його матеріальна ознака є штучно створеним рудиментом радянської правової системи. КК УРСР 1922 року, головним завданням якого було проголошено правовий захист держави трудящих від злочинів і від суспільно небезпечних елементів (ст. 5), у ст. 6 поняття злочину було визначено як будь-яку суспільно небезпечну дію чи бездіяльність, що загрожує основам радянського ладу і правопорядку, встановленому робітничо-селянською владою на перехідний до комуністичного ладу період часу. Вперше до поняття злочину додано ознаку суспільної небезпеки, яка на той час була синонімом злочину. Надалі ця категорія трансформувалася у самостійну матеріальну ознаку злочину та знайшла своє вираження у наступних КК України.

9. Наведено додаткові аргументи на користь зайвості інших заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб, а тому відповідні статті із Загальної частини КК України підлягають виключенню.

10. Характеристика поняття та видів принципів кримінального права України у контексті кримінально-правового забезпечення безпеки людини показала, що підтримувані більшістю вчених-криміналістів види принципів кримінального права можуть бути законодавчо закріплені лише в новій редакції кримінального закону. Аналіз законодавчих та інших нормативно-правових актів показав, що в Україні відсутнє нормативне визначення поняття «гуманізм», що і є одним із головних джерел усіх існуючих сьогодні проблем. Винна відповідальність характеризується дещо викривленим розумінням об'єктивного ставлення у вину, а тому його запереченням.

11. Визначення поняття та видів безпеки людини як кримінально-правової категорії ґрунтується на вченні А. А. Тер-Акопова про те, що безпека людини є станом захищеності її життєво важливих інтересів (вітальних, фізичних,

психологічних, генетичних, репродуктивних, інтелектуальних та духовних) від будь-яких загроз. Вказані елементи належать до складових повноцінної життєдіяльності людини: вітальний представляє фізіологічну сторону життя людини; фізичний вказує на систематичне здоров'я і свободу фізичного пересування; психічний – відповідає за нормальне психічне здоров'я; інтелектуальний дозволяє здійснювати пізнавальну діяльність; генетичний передає здорову спадковість; репродуктивний – здатність до відтворення потомства; духовний – сукупність властивостей і якостей людини, що визначають стратегію його існування як соціального організму. До основних видів безпеки людини належать: 1) репродуктивна безпека; 2) духовна безпека; 3) психологічна безпека; 4) інформаційна та кібернетична безпека; 5) екологічна безпека; 6) юридична безпека; 7) історична безпека; 8) безпека військової служби та воєнна безпека.

Під репродуктивною безпекою людини пропонується розуміти такий стан відтворення людиною собі подібних, якому ніхто і ніщо не загрожує.

Духовну безпеку людини визначено як такий психічний стан, який пов'язаний спільністю ідей, поглядів, прагнень, вірою у найвищі людські цінності (істину останньої інстанції) та якому ніхто і ніщо не загрожує.

Психологічна безпека людини – стан захищеності її свідомості від будь-яких розладів або факторів, що можуть їх спричинити.

Інформаційна безпека людини є станом захищеності інформації, що забезпечує життєво важливі інтереси людини. Розвиток ери інформаційного суспільства зумовив появу та розвиток кібернетичної безпеки людини як складової частини її інформаційної безпеки, що полягає у такому стані захищеності інформації у сфері забезпечення життєво важливих інтересів людини, якому ніхто і ніщо не загрожує.

Екологічна безпека людини – стан взаємозв'язку людини з природними та соціальними чинниками довкілля (природного навколишнього середовища), якому ніхто і ніщо не загрожує, а вплив існуючих загроз мінімізований.

Юридична безпека людини є таким станом юридичної захищеності людини, якому ніхто і ніщо не загрожує та при якому доступними для всіх є засоби захисту.

Історичну безпеку людини пропонується розуміти як стан пізнання явищ із погляду їх виникнення та розвитку, що існували в дійсності, якому ніхто і ніщо не загрожує.

Воєнна безпека людини – стан захищеності її життєво важливих інтересів від посягань із застосуванням різних форм та методів ведення війни. Безпека військової служби – це такий стан і організація повсякденної життєдіяльності з'єднань та військових частин, службової діяльності військовослужбовців за якого забезпечується надійна захищеність життя і здоров'я військовослужбовців, осіб цивільного персоналу і місцевого населення від впливу небезпечних факторів військової служби та військової діяльності.

12. Встановлено норми подібності та відмінності між кримінально-правовим забезпеченням безпеки людини в міжнародному кримінальному праві, зарубіжному кримінальному законодавстві та національному, надано пропозиції щодо їх гармонізації. Так, критеріями дослідження досвіду зарубіжних країн щодо кримінально-правового забезпечення безпеки людини стали гарантії у вигляді

норм матеріального права, які спрямовані на компенсацію збитків та іншої шкоди, яка спричинена порушенням права. Простежені кримінальні закони на предмет здатності забезпечення такого стану захищеності найважливіших сфер існування людини, якому ніхто і ніщо не загрожує. Іншим не менш важливим критерієм стало кримінально-правове забезпечення найпоширеніших загроз безпеці людини.

13. Доведено, що для забезпечення індивідуальної безпеки у міжнародно-правовому вимірі ключову роль відіграє ЄСПЛ, рішення якого змушують керівництво держави подивитися на проблему окремо взятої людини з іншої точки зору (або розглянути, за умови, що раніше навіть не звертало увагу на неї) та задовольнити її позовні вимоги. Звичайно, досить тривалі строки дещо нівелюють бажання скривдженого та зневіреного у вітчизняних судових інстанціях отримати компенсацію за порушене право, проте саме такі рішення стають справжнім каталізатором внесення змін та доповнень до законодавства, у тому числі кримінального. Так, чинна редакція Закону України «Про безоплатну правову допомогу» та його виконання однозначно є порушенням згаданих ст.ст. 6, 13 Конвенції.

14. Визначене поняття, види та зміст завдань і функцій кримінального права та їх відображення у кримінальному законодавстві дозволило вести мову про те, що еволюційний процес стирання меж між публічними та приватними началами кримінального права призвів до того, що охорона суспільних відносин не можлива без їх регуляції, і навпаки. Тому регулююча функція кримінального права цілком заслужено відіграє значну роль у кримінально-правовому регулюванні відносин між відповідними представниками органів державної влади та людиною, яка порушила кримінально-правову заборону (правова охорона – регулює, правове регулювання – охороняє).

15. Доведено, що всі завдання і функції кримінального права реалізуються на підставі ч. 1 ст. 1 КК України, тоді як ч. 2 ст. 1 КК виглядає неповною та делегітимізує застосування до людини, яка порушила кримінально-правову заборону, інших заходів кримінально-правового характеру, не пов'язаних із покаранням. Наявність у частині 3 ст. 3 КК України вказівки на те, що злочинність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим Кодексом, лише підтверджує цей висновок, адже функціональне призначення кримінального права неповною мірою реалізоване у ст. 1 КК України.

З урахуванням сучасних досягнень кримінально-правової науки розроблено пропозиції, спрямовані на вдосконалення законодавства та практики його застосування в частині забезпечення безпеки людини. Так, пропонується внести наступні зміни та доповнення до законодавчих актів:

У КК України:

1) ч. 2 ст. 1 доповнити словами *«інші заходи кримінально-правового характеру»*;

2) викласти ч. 1 ст. 11 в новій редакції: *«злочином є передбачене цим Кодексом винне, каране діяння (дія або бездіяльність), що посягає на безпеку людини, суспільства, держави або людства, вчинене суб'єктом злочину»*;

3) Розділ XIV¹ «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб» виключити;

4) у назвах усіх розділів II, III, IV Особливої частини слово «особа» замінити на «людина»;

5) ст. 120 викласти у такій редакції:

«Стаття 120. Схиляння або доведення до самогубства

1. Схиляння особи до самогубства шляхом жорстокого з нею поводження, шантажу, примусу до протиправних дій або систематичного приниження її людської гідності, –

карається громадськими роботами на строк до 240 годин, обмеженням волі на строк до двох років або позбавленням волі на той самий строк.

2. Доведення особи до самогубства або до замаху на самогубство, що є наслідком жорстокого з нею поводження, шантажу, примусу до протиправних дій або систематичного приниження її людської гідності, –

карається обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк.

3. Те саме діяння, вчинене щодо особи, яка перебувала в матеріальній або іншій залежності від винного, або щодо двох чи більше осіб, –

карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

4. Діяння, передбачене частинами другою або третьою цієї статті, якщо воно було вчинене щодо неповнолітнього або малолітнього, –

карається позбавленням волі на строк від семи до десяти років»;

6) ст. 121 викласти у такій редакції:

«Стаття 121. Умисне тяжке тілесне ушкодження

1. Умисне тяжке тілесне ушкодження, тобто умисне тілесне ушкодження, небезпечне для життя в момент заподіяння, чи таке, що спричинило втрату будь-якого органу або його функцій, психічну хворобу або інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менш як на одну третину, або переривання вагітності чи непоправне знівечення обличчя, –

карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

2. Умисне тяжке тілесне ушкодження, що:

1) заподіяне двом або більше особам;

2) заподіяне малолітній дитині або жінці, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності;

3) заподіяне заручнику або викраденій людині;

4) вчинене з особливою жорстокістю;

5) вчинене з корисливих мотивів;

6) вчинене з хуліганських мотивів;

7) заподіяне особі чи її близькому родичу у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку;

8) вчинене на замовлення;

9) вчинене групою осіб;

10) вчинене з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості;

11) вчинене з метою залякування потерпілого або інших осіб;

12) спричинило смерть потерпілого, –

карається позбавленням волі на строк від семи до десяти років»;

7) диспозицію ч. 1 ст. 122 викласти у такій редакції: *«умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження, тобто умисне ушкодження, яке не є небезпечним для життя і не потягло за собою наслідків, передбачених у статті 121 цього Кодексу, але таке, що спричинило тривалий розлад здоров'я, психічні розлади або значну стійку втрату працездатності менш як на одну третину»;*

8) доповнити новою статтею: *«Стаття 140-1 Неналежне виконання своїх професійних обов'язків працівником пологового будинку*

1. Неналежне виконання або відмова від виконання своїх професійних обов'язків працівником пологового будинку, якщо це створило загрозу для породіллі або її ненародженої дитини, –

карається обмеженням волі на строк до чотирьох років.

2. Умисне створення будь-яких перешкод для нормального перебігу пологів, якщо це спричинило реанімацію новонародженого або загибель його чи породіллі, – карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років»;

9) доповнити новою статтею¹: *«Стаття 180-1 Образа релігійних почуттів*

Публічна образа релігійних почуттів інших осіб шляхом непристойних дій відносно предмета релігійного вшанування або місця, призначеного для виконання релігійних обрядів, –

карається штрафом від ста до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, обмеженням волі на строк до двох років або позбавленням волі на той самий строк».

У КПК України:

п. 2 ч. 1 ст. 91 «Обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні» викласти у такій редакції:

«2) винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини та її вид, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення з обґрунтуванням вказаного виду умислу чи необережності».

У Законі України «Про безоплатну правову допомогу»:

Статтю 14. «Суб'єкти права на безоплатну вторинну правову допомогу» викласти у такій редакції:

«Право на безоплатну вторинну правову допомогу, згідно з цим Законом та іншими законами України, мають всі без винятку громадяни України незалежно від їх майнового стану чи статусу у кримінальному судочинстві».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія:

1. Шаблистий В. В. Безпековий вимір кримінального права України: людиноцентристське дослідження : монографія / В. В. Шаблистий. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, Ліра ЛТД, 2015. – 420 с.

¹ Пропонована норма за своєю суттю є кримінальним проступком.

Статті у фахових наукових виданнях України:

2. Шаблистий В. В. Проблеми кримінально-правової охорони суспільних відносин / В. В. Шаблистий // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право». – 2010. – № 934. – С. 122–126.
3. Шаблистий В. В. Безпековий вимір вітчизняного кримінального закону / В. В. Шаблистий // Підприємництво, господарство і право. – 2012. – № 9. – С. 112–114.
4. Шаблистий В. В. Безпека людини: поняття, види та кримінально-правове забезпечення / В. В. Шаблистий // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 3 (62). – С. 387–392.
5. Шаблистий В. В. Обов'язки і відповідальність людини і громадянина як гарантія реалізації її прав та свобод (кримінально-правовий аспект) / В. В. Шаблистий // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право». – 2012. – № 1028. – С. 318–320.
6. Шаблистий В. В. Реалії українського кримінально-правового творення [Електронний ресурс] / В. В. Шаблистий // Форум права. – 2012. – № 4. – С. 1029–1033. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-4/12svvkpt.pdf>.
7. Шаблистий В. В. Кримінальний закон та духовна безпека людини / В. В. Шаблистий // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 4 (63). – С. 347–356.
8. Шаблистий В. В. Історико-правові аспекти філософської концепції безпеки людини / В. В. Шаблистий // Право і суспільство. – 2012. – № 5. – С. 109–115.
9. Шаблистий В. В. Історична безпека людини: вчора, сьогодні, завтра / В. В. Шаблистий // Право і суспільство. – 2012. – № 6. – С. 145–148.
10. Шаблистий В. В. Об'єктивне ставлення у вину у суб'єктивній кримінальній відповідальності / В. В. Шаблистий // Юридична Україна. – 2013. – № 2 (122). – С. 101–105.
11. Шаблистий В. В. Про публічність та приватність кримінально-правового забезпечення інформаційної безпеки людини / В. В. Шаблистий // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка. – 2013. – № 1. – С. 177–184.
12. Шаблистий В. В. Новий погляд на кримінально-правове забезпечення репродуктивної безпеки людини / В. В. Шаблистий // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2013. – Вип. 58. – С. 308–313.
13. Шаблистий В. В. Про гуманність (безпечність) запровадження правового інституту кримінального проступку в Україні / В. В. Шаблистий // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. – 2013. – Вип. 22, Ч. II, Том 3. – С. 89–92.
14. Шаблистий В. В. Ефективність кримінально-правового забезпечення екологічної безпеки людини / В. В. Шаблистий // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2013. – № 1 (64). – С. 412–418.

15. Шаблистий В. В. Окремі питання кримінально-правового забезпечення воєнної безпеки людини та безпеки військової служби / В. В. Шаблистий // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2013. – № 2 (66). – С. 400–406.

16. Шаблистий В. В. Безпека людини як показник її щастя (кримінально-правовий вимір) / В. В. Шаблистий // Публічне право. – 2013. – № 4 (12). – С. 122–126.

17. Шаблистий В. В. Кримінально-правове забезпечення духовних (ідеальних) потреб людини / В. В. Шаблистий // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – 2014. – Вип. 2. – С. 252–261.

18. Шаблистий В. В. Поняття та кримінально-правове забезпечення юридичної безпеки людини в Україні / В. В. Шаблистий // Держава і право. Юрид. та політ. науки. – 2014. – Спецвипуск. – С. 362–367.

19. Шаблистий В. В. Соціальні та кримінально-правові наслідки реалізації конституційного принципу верховенства права в Україні / В. В. Шаблистий // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2014. – № 3 (72). – С. 255–260.

20. Шаблистий В. В. Досвід країн пострадянського простору у сфері кримінально-правового забезпечення безпеки людини / В. В. Шаблистий // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2015. – № 1 (75). – С. 324–332.

21. Шаблистий В. В. Функціональне призначення кримінального права та кримінального законодавства: шляхи подолання дисгармонії [Електронний ресурс] / В. В. Шаблистий // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2015. – № 1 (4). – С. 1–17. – Режим доступу : http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/visnik_yg/4/1.pdf.

22. Шаблистий В. В. Вплив заходів індивідуальної профілактики злочинів на забезпечення безпеки людини / В. В. Шаблистий // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2015. – № 3 (77). – С. 209–214.

23. Шаблистий В. В. Поняття та кримінально-правове забезпечення особистої (фізичної) безпеки людини в Україні / В. В. Шаблистий // Наше право. – 2015. – № 6. – С. 119–123.

24. Шаблистий В. В. Суспільна небезпека (небезпечність) в кримінальному праві України в епоху постмодерну / В. В. Шаблистий // Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2015. – № 3 (11). – С. 110–124.

Статті у наукових періодичних виданнях іноземних держав за профілем дисертації:

25. Шаблистый В. В. Безопасное измерение Уголовного кодекса Украины / В. В. Шаблистый // Современное право. – 2012. – № 10. – С. 126–129.

26. Шаблистый В. В. Конституционно-безопасное измерение внедрения правовых институтов уголовного проступка и уголовной ответственности

юридических лиц в Украине / В. В. Шаблистий // Библиотека криминалиста. – 2013. – № 2 (7). – С. 276–281.

27. Шаблистий В. В. Криминологическая безопасность близких родственников лиц, виновных в нарушении уголовно-правового запрета / В. В. Шаблистий // Криминология: вчера, сегодня, завтра : журнал Санкт-Петербургского международного криминологического клуба. – 2013. – № 2 (29). – С. 91–94.

28. Шаблистий В. В. Безопасность человека как ключевой фактор в формировании государственной политики Украины в сфере профилактики правонарушений / В. В. Шаблистий // Современное право. – 2013. – № 7. – С. 158–161.

29. Шаблистий В. В. Кибербезопасность человека как приоритетное направление государственной политики Украины в информационной сфере и роль уголовного закона в ее обеспечении / В. В. Шаблистий // Библиотека криминалиста : научный журнал. – 2013. – № 5 (10). – С. 373–380.

30. Шаблистий В. В. О системности уголовно-правового обеспечения противодействия коррупции в Украине / В. В. Шаблистий // Актуальные проблемы экономики и права. – 2014. – № 1 (29). – С. 72–77.

31. Шаблистий В. В. Понятие преступления с позиций уголовно-правового обеспечения безопасности человека / В. В. Шаблистий // Проблемы укрепления законности и правопорядка : наука, практика, тенденции : сборник научных трудов. – 2013. – Вып. 6. – С. 168–177.

32. Шаблистий В. В. Нравственно-идеологические основы уголовно-правовой политики человекоцентристского государства / В. В. Шаблистий // Библиотека уголовного права и криминологии. – 2014. – № 4 (8). – С. 172–178.

Праці апробаційного характеру:

33. Шаблистий В. В. До питання про кримінально-правове забезпечення безпеки людини / В. В. Шаблистий // Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ: проблеми теорії і практики : матеріали наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 16 листопада 2011 р.). – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2012. – С. 110–112.

34. Шаблистий В. В. Кримінально-правова охорона безпеки людини в Україні: постановка проблеми / В. В. Шаблистий // Теоретичні та прикладні проблеми сучасного кримінального права : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., (м. Луганськ, 19–20 квітня 2012 р.). – Луганськ : РВВ Луганськ. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка, 2012. – С. 565–567.

35. Шаблистий В. В. Злочинність неповнолітніх як загроза національній безпеці України / В. В. Шаблистий // Актуальні проблеми боротьби зі злочинністю неповнолітніх: вітчизняний та зарубіжний досвід : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 27–28 квітня 2012 р.). – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2012. – С. 102–104.

36. Шаблистий В. В. Співвідношення принципу гуманізму кримінального права та безпеки людини / В. В. Шаблистий // Актуальні сучасні проблеми

кримінального права та кримінології у світлі реформування кримінальної юстиції : матер. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20 травня 2012 р.). – Х. : Золота Миля; Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2012. – Том 2. – С. 198–201.

37. Шаблистий В. В. Про невідповідність вітчизняного інституту амністії принципу гуманізму кримінального права України / В. В. Шаблистий // Проблеми правового регулювання і практики застосування амністії і помилування : матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет.-конф. (м. Луганськ, 6–20 лютого 2012 р.). – Луганськ : РВВ Луганськ. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка, 2012. – С. 100–103.

38. Шаблистий В. В. Сучасний стан кримінально-правового забезпечення репродуктивної безпеки людини / В. В. Шаблистий // Кримінальний кодекс України 2001 р. : проблеми застосування і перспективи удосконалення : тези доповідей та повідомлень учасників міжнародного симпозиуму (м. Львів, 21–22 вересня 2012 р.). – Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2012. – С. 440–442.

39. Шаблистий В. В. Кримінально-правове забезпечення безпеки людини у світлі реформування кримінального законодавства / В. В. Шаблистий // Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність : матеріали між нар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 11–12 жовтня 2012 р.). – Х. : Право, 2012. – С. 310–313.

40. Шаблистий В. В. Принцип гуманизма уголовного права и безопасность человека как неразделимые части одного целого / В. В. Шаблистий // Развитие наук криминального цикла в Республике Башкортостан : матер. междунар. науч.-практ. конф., (г. Уфа, 12–13 апреля 2012 г.). – Уфа : РИЦ БашГУ, 2012. – Ч. 2. – С. 88–91.

41. Шаблистий В. В. Людська трагедія як підстава криміналізації суспільно небезпечних діянь / В. В. Шаблистий // Актуальні проблеми кримінального права, кримінального процесу та криміналістики : матер. IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 02 листопада 2012 р.). – Одеса : Фенікс, 2012. – С. 195–198.

42. Шаблистий В. В. Уголовно-правовое обеспечение репродуктивной безопасности человека в Украине сквозь призму межотраслевых связей / В. В. Шаблистий // Современное состояние и проблемы уголовного и уголовно-процессуального права, юридической психологии. Секция «Уголовное право» : матер. междунар. науч.-практ. конф. (г. Волгоград, 13–14 декабря 2012 г.). – Волгоград : Изд-во ВолГУ, 2012. – С. 384–387.

43. Шаблистий В. В. Співвідношення понять «кримінально-правова охорона» та «кримінально-правове забезпечення» / В. В. Шаблистий // Моделі збалансованого розвитку соціально-економічних систем: економіко-правові, соціально-політичні, історичні та філософські аспекти : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Бердянськ, 4–5 грудня 2012 р.). – Донецьк : Донбас, 2012. – С. 235–236.

44. Шаблистий В. В. Окремі питання морально-релігійних основ реформування кримінального законодавства України / В. В. Шаблистий // Реформування кримінальної юстиції в Україні: кримінально-правові, кримінально-процесуальні та криміналістичні проблеми : збірник матер. міжнар. наук.-практ. конф. (16 листопада 2012 р.). – Ірпінь : Ірпінська ФЮА, 2012. – С. 342–344.

45. Шаблистий В. В. Поняття екологічної безпеки людини у контексті її кримінально-правового забезпечення / В. В. Шаблистий // Застосування кримінального законодавства органами внутрішніх справ: проблеми теорії і практики : матеріали всеукр. наук.-практ. семінару (м. Дніпропетровськ, 31 травня 2012 р.). – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013. – С. 56–58.

46. Шаблистий В. В. Безпека людини як ключовий чинник у формуванні державної політики у сфері охорони здоров'я та роль кримінального у її забезпеченні / В. В. Шаблистий // Актуальні проблеми медичного права : матер. І всеукр. наук.-практич. конф. (м. Одеса, 29 березня 2013 р.). – Одеса : Міжнародний гуманітарний університет ; Фенікс, 2013. – С. 207–211.

47. Шаблистий В. В. Актуальные вопросы совершенствования уголовного законодательства Украины / В. В. Шаблистий // Проблемы борьбы с преступностью и подготовки кадров для правоохранительных органов : тезисы докладов междунар. науч.-практ. конф (г. Минск, 04 апреля 2013 г.). – Минск : Академия МВД, 2013. – С. 207-208.

48. Шаблистий В. В. Кримінально-правові аспекти застосування запобіжних заходів до осіб, підозрюваних у вчиненні кримінальних проступків / В. В. Шаблистий // Актуальні проблеми досудового розслідування слідчими органами внутрішніх справ: проблеми теорії і практики : тези доповідей всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 18–19 квітня 2013 р.). – К. : Хай-Тек Прес, 2013. – С. 286–289.

49. Шаблистий В. В. Чи мають злочини у сфері господарської діяльності перспективу стати кримінальними проступками? / В. В. Шаблистий // Кримінальні проступки: теоретичне підґрунтя та шляхи вдосконалення законодавства України : матер. всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Луганськ, 18–28 березня 2013 р.). – Луганськ : РВВ Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка, 2013. – С. 182–186.

50. Шаблистий В. В. Запровадження заходів кримінально-правового характеру стосовно юридичних осіб по-українськи [Електронний ресурс] / В. В. Шаблистий // Проблеми впровадження кримінальної відповідальності юридичних осіб : матер. всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (м. Харків, 01–14 квітня 2013 р.). – Х. : НДІ вивч. проблем злочинності НАПрН України ім. акад. В. В. Сташиса, 2013. – Режим доступу : <http://ivpz.org/nternet-konferents-ya-2013>.

51. Шаблистий В. В. Про нові підходи до характеристики найнебезпечніших посягань на людину / В. В. Шаблистий // Актуальні проблеми правоохоронної діяльності та юридичної науки : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 19–20 вересня 2013 р.). – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2013. – С. 350–353.

52. Шаблистий В. В. Спроба критичного переосмислення суспільної небезпечності злочину, проступку, правопорушення / В. В. Шаблистий // Актуальні проблеми кримінальної відповідальності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 10–11 жовтня 2013 р.). – Х. : Право, 2013. – С. 225–230.

53. Шаблистий В. В. Безпековий вимір правового статусу потерпілого та підозрюваного у кримінальному провадженні / В. В. Шаблистий // Державна політика у сфері захисту прав потерпілих від кримінальних правопорушень в

Україні : матеріали «круглого столу» (м. Харків, 25 квітня 2013 р.). – Х. : Право, 2013. – С. 172–174.

54. Шаблистий В. В. Питання системності кримінально-правового забезпечення протидії корупції в Україні / В. В. Шаблистий // Актуальні питання протидії корупції у сучасних умовах : матер. наук.-практ. семінару (м. Дніпропетровськ, 29 листопада 2013 р.). – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2014. – С. 168–171.

55. Шаблистий В. В. Духовність в механізмі злочинної поведінки / В. В. Шаблистий // Актуальні проблеми застосування кримінального законодавства : матеріали круглого столу (м. Київ, 28 листопада 2013 р.). – К. : ДПтС України, Інститут кримінально-виконавчої служби, 2013. – С. 67–70.

56. Шаблистий В. В. Отдельные вопросы уголовно-правового обеспечения реализации прав и свобод человека в Украине / В. В. Шаблистий // Права и свободы человека и эффективные механизмы их реализации в мире, России и Татарстане : матер. междунар. науч.-практ. конф. (г. Казань, 28–29 ноября 2013 г.). – Казань : Познание, 2014. – С. 880–883.

57. Шаблистий В. В. Особливості вітчизняної антикорупційної політики або як хабар став некорупційною неправомірною вигодою / В. В. Шаблистий // Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції : збірник матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 квітня 2014 р.). – Х. : Золота миля, 2014. – С. 98–101.

58. Шаблистий В. В. Стаття 120 Кримінального кодексу України потребує удосконалення / В. В. Шаблистий // Актуальні сучасні проблеми кримінального права та кримінології у світлі реформування кримінальної юстиції : збірник матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 23 травня 2014 р.). – Х. : Харківський нац. ун-т внутр. справ, 2014. – Том I. – С. 177–180.

59. Шаблистий В. В. Безпека людини – основа морально-виховного посилення книги Чезаре Беккарія «Про злочини та покарання» / В. В. Шаблистий // Про злочини та покарання: еволюція кримінально-правової доктрини : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 250-річчю трактату Чезаре Беккарія (м. Одеса, 13 червня 2014 р.). – Одеса : Юрид. л-ра, 2014. – С. 217–220.

60. Шаблистий В. В. Прогалини правового забезпечення охорони громадського порядку та моральності / В. В. Шаблистий // Кримінально-правові та адміністративні засади підвищення ефективності боротьби з правопорушеннями проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності підрозділами ОВС України : зб. матер. круглого столу (м. Харків, 21–22 листопада 2014 р.). – Х. : Золота миля, 2014. – С. 160–163.

61. Шаблистий В. В. Окремі критичні міркування про кримінально-правове забезпечення юридичної безпеки людини в Україні / В. В. Шаблистий // Забезпечення єдності судової практики у кримінальних справах в контексті подій 2013–2014 років в Україні : матеріали міжнародного симпозіуму (м. Львів, 24–25 жовтня 2014 р.). – К. : ВАІТЕ, 2014. – С. 188–190.

62. Шаблистий В. В. Роль кримінального закону у моральному вихованні людини (за результатами дослідження виховної функції кримінального права та воєнної безпеки людини) / В. В. Шаблистий // Патріотичне виховання курсантсько-

студентської молоді в Україні: стан, проблеми та перспективи на майбутнє : матер. наук.-практ. семінару (м. Дніпропетровськ, 12 грудня 2014 р.). – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. – С. 113–116.

63. Шаблистий В. В. Чи достойним вихователем народу є кримінально-правовий законодавець / В. В. Шаблистий // Морально-етичні засади реформування кримінального законодавства України : матер. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпропетровськ, 10 квітня 2015 р.). – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2015. – С. 39–42.

64. Шаблистий В. В. Кримінально-правовий вимір конституційного принципу верховенства права в Україні / В. В. Шаблистий // Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації Української держави : збірник матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 20–21 травня 2015 р.). – К. : НТУУ «КПІ», 2015. – С. 142–144.

65. Шаблистий В. В. Категорія суспільної небезпеки (небезпечності) у кримінальному праві України: данина традиціям чи необхідність новацій? / В. В. Шаблистий // Кримінальне право: традиції та новації : матеріали міжнародного круглого столу, присвяченого 90-літтю з дня народження видатного вченого, героя України, академіка В. В. Сташиса (м. Полтава, 9 липня 2015 р., м. Харків, 10 липня 2015 р.). – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2015. – С. 103–106.

66. Шаблистий В. В. Стаття, простіша, ніж аліменти (погляд на конституцію України та кримінальне право з позиції людини) / В. В. Шаблистий // Кримінальна юстиція в Україні: виклики та перспективи в світлі конституційної реформи : збірка тез першого Львівського форуму з реформування кримінальної юстиції (м. Львів, 18–19 вересня 2015 року). – К. : ВАІТЕ, 2015. – С. 251–254.

67. Шаблистий В. В. Особливості імплементації міжнародних стандартів у національне кримінальне право (антропологічний підхід) / В. В. Шаблистий // Проблеми науки кримінального права та їх вирішення у законотворчій та правозастосовній діяльності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 8–9 жовтня 2015 р.). – Х. : Право, 2015. – С. 145–148.

68. Шаблистий В. В. Лебідь, рак та щука у кримінальному праві України або відношення законодавця та правозастосовника до суб'єктивної сторони складу злочину // В. В. Шаблистий / Кримінально-правові та кримінологічні заходи протидії злочинності : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 13 листопада 2015 р.) – Одеса : Одес. держ. ун-т внутр. справ, 2015. – С. 183–184.

Публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації:

69. Шаблистий В. В. Сучасний стан кримінально-правового забезпечення психологічної безпеки людини / В. В. Шаблистий // Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2012. – № 2. – С. 155–161.

70. Шаблистий В. В. Стан вітчизняних досліджень періоду незалежності щодо забезпечення безпеки людини / В. В. Шаблистий // Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2013. – № 4. – С. 199–205.

71. Шаблистий В. В. Понятие, виды и содержание задач и функций уголовного права и их отражение в уголовном законодательстве Украины / В. В. Шаблистий // Современные проблемы уголовно-правового воздействия : межгос. сб. науч. ст. – Луганск : РИО ЛГУВД им. Э. А. Дидоренко , 2013. – С. 476–484.

72. Шаблистий В. В. Морально-етичні аспекти запобігання злочинності щодо дітей / В. В. Шаблистий // Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2015. – № 2 (10). – С. 228–236.

АНОТАЦІЇ

Шаблистий В. В. Теоретико-прикладні засади кримінально-правового забезпечення безпеки людини в Україні. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, 2016.

У дисертації розглянуто питання сутності та змісту безпеки людини як всеохоплюючого поняття, що є передумовою реалізації її прав і свобод, а також гарантією виконання обов'язків. Виходячи з аналізу кримінального законодавства, визначаються напрями державної політики в досліджуваній сфері, а також загальновизнані міжнародні принципи забезпечення безпеки людини, на підставі чого сформульовано систему заходів, спрямованих на вдосконалення чинного законодавства та практики його застосування.

Результатом вивчення сучасного стану нормативно-правового та наукового забезпечення безпеки людини став висновок про його направленість, в основному, на забезпечення безпеки держави у різних сферах та практичну відсутність монографічних праць, присвячених проблемі забезпечення безпеки саме людини.

На підставі узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду нормотворення і правозастосування висунуто й обґрунтовано низку важливих пропозицій, здатних позитивно вплинути на ефективність реалізації національного законодавства у сфері забезпечення безпеки людини.

Ключові слова: безпека, людина, суспільство, держава, людство, загрози безпеці людини, види безпеки людини, засади, ідеологія, принципи, гуманізм, кримінальне право, злочин, покарання, вина.

Шаблистий В. В. Теоретико-прикладные основы уголовно-правового обеспечения безопасности человека в Украине. – *На правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Харьковский национальный университет внутренних дел, Харьков, 2016.

В диссертации рассмотрены вопросы сущности и содержания безопасности человека как всеобъемлющего понятия, предпосылки реализации его прав и свобод, а также гарантии выполнения обязанностей. Исходя из анализа уголовного

законодательства, определены направления государственной политики в исследуемой сфере, а также общепризнанные международные принципы обеспечения безопасности человека, на основании чего сформулированы предложения, направленные на совершенствование действующего законодательства и практики его применения.

Результатом изучения современного состояния нормативно-правового и научного обеспечения безопасности человека стал вывод о его направленности, в основном, на обеспечение безопасности государства в разных сферах и практическом отсутствии монографических работ, посвященных проблеме обеспечения безопасности именно человека. Сформулированы авторские определения понятий: 1) безопасность человека (содержательно наполнен каждый из ее основных видов: репродуктивная, духовная, психологическая, безопасность военной службы и военная безопасность человека, юридическая, информационная и кибернетическая, историческая, экологическая); 2) уголовно-правовое обеспечение; 3) преступление; 4) принципы уголовного права; 5) принципы уголовного законодательства; 6) принцип гуманизма; 7) функция уголовного права; 8) функция УК Украины; 9) задачи уголовного права.

Исследование идеологических основ обеспечения безопасности человека и функционального назначения уголовного права позволило акцентировать внимание на насущной проблеме проведения уголовно-правовых исследований (или в целом правовых) с позиции человека, а не государства.

Обоснованно, что реформирование уголовной юстиции Украины находится в тесной взаимосвязи с безопасностью человека. Так, в работе доказано, что общественная опасность как ключевой материальный признак преступления является искусственно созданным рудиментом советской правовой системы; УПК Украины 2012 года является главным препятствием к реформированию уголовной юстиции и, как следствие, обеспечению безопасности человека.

На основании обобщения отечественного и зарубежного опыта нормотворчества и правоприменения выдвинуто и обосновано ряд важных предложений, способных положительно повлиять на эффективность национального законодательства в сфере обеспечения безопасности человека.

Ключевые слова: безопасность, человек, общество, государство, человечество, угрозы безопасности человека, виды безопасности человека, основы, идеология, принципы, гуманизм, уголовное право, преступление, наказание, вина.

Shablysty V. V. Theoretical and Applied Principles of Criminal and Legal Guaranteeing of Safety of a Human Being in Ukraine. – Published as manuscript.

Thesis for a degree of Doctor of Law, Speciality 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Criminal Executive Law. – Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, 2016.

The issue of the nature and content of human safety as a comprehensive concept that is a prerequisite for the realization of human rights and freedoms and the guarantee for accomplishing duties has been considered in the thesis. Based on the analysis of criminal law the author defines the directions of the state policy in the field of study, as well as generally recognized international principles of guaranteeing human safety. On

this basis the author has formulated the system of measures aimed at improving the current legislation and practice of application.

The result of studying the current state of regulatory and scientific provision of human safety was the conclusion of its orientation mainly on guaranteeing the state security in various areas and the practical absence of monographs on the issue of guaranteeing human safety.

On the basis of summarizing domestic and international experience of rulemaking and legal enforcement the author has put forward and grounded a number of important propositions, able positively affect the efficiency of realizing national legislation in the field of guaranteeing human safety.

Key words: safety, human being, society, state, humanity, threats to human safety, types of human safety, principles, ideology, principles, humanity, criminal law, crime, punishment, guilt.

Підписано до друку 16.02.2016 р. Папір офсетний. Друк офсетний.
Формат 60х84/16. Умов. друк. арк. 1,9. Обл.-вид. арк. 1,9.
Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач –
Харківський національний університет внутрішніх справ,
пр-т Льва Ландау, 27, м. Харків, 61080.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.

Друкарня Харківського національного університету внутрішніх справ
61080, м. Харків, пр-т Льва Ландау, 27.